

A PORTACIONS AL DEBAT SOBRE LA PROSTITUCIÓ¹

Lluís Ballester Brage
Pilar Bellod Cavanna
Josefina Santiago Rodríguez

Al llarg d'aquest any han aparegut diverses informacions periodístiques relatives a la prostitució, tractant de les diverses modalitats d'explotació lligades a aquest fenomen: l'engany, l'abús de menors, la submissió forçada, el xantatge, en molt de casos el segrestament o la limitació de la llibertat física, la droga, la desinformació, l'explotació obligada del cos mitjançant la violència, el càstig físic,... Per això ens hem plantejat l'oportunitat de posar en comú les reflexions que, fruit de les observacions i estudis preparatoris (treball de camp basat en enquesta/entrevista directa, anàlisi i seguiment de casos, estudi de dades sanitàries i policials,...), havíem realitzat per a dissenyar una investigació sobre la prostitució a Mallorca.

a. Consideració social de la prostitució

La prostitució és una ocupació que ja és present als pobles més antics i, d'alguna manera, a totes les cultures amb un cert desenvolupament. Es basa, com tots sabem, en la compra-venda del cos humà, especialment del cos de les dones. La dona, en el cas que tractam, es converteix en un objecte apropiat per l'home, en una mercaderia per al consum. La prostitució és un fenomen cultural relacionat amb la dominació sexual de l'home i amb una sèrie de problemes històrics relacionats, com l'elevada mortalitat masculina a les guerres, les dificultats per mantenir una activitat laboral continuada per part de les dones adultes donat el seu cicle

vital (per l'embaràs-part-cura dels infants...), que tenen immediates conseqüències socials per a elles. Però en una societat com la nostra, basada en la igualtat jurídica, aquestes limitacions no han deixat de ser vigents i, a partir de la possibilitat de tot tipus d'intercanvis, el cos humà s'ha convertit en una mercaderia més, generant una xarxa d'interessos molt complexa que ha canviat substancialment el que hagi pogut significar la prostitució². La prostitució, i especialment algunes de les seves manifestacions com l'explotació de les dones sense recursos, el tràfic de dones, la prostitució de menors..., s'ha convertit en una activitat molt lucrativa, en un negoci important.³ A la vegada, socialment, l'exercici de la prostitució s'ha seguit considerant més com una forma de vida, com quelcom familiar i quasi entranyanable, que com una sortida a una situació de necessitat amb el resultat de l'explotació d'una persona. Encara ara, molts d'homes s'inicien sexualment, o suporten la mili, a través de relacions amb dones que exerceixen la prostitució. També es freqüent la recerca de satisfacció sexual per part d'homes casats que no la troben en la seva relació amb la parella, la recerca d'experiències sexuals no convencionals, etc.

La doble moral impera en importants sectors de la societat espanyola de dues maneres diferents: en primer lloc, els grups menys tolerants condemnen la prostitució sempre que sigui visible, però al mateix temps es tolera i

utilitza de forma silenciosa, convertint el sexe de les dones en un producte de consum de masses. En segon lloc, altres sectors més tolerants pensen que és una "ocupació" que només afecta a unes determinades persones, que normalment no hauria de preocupar a ningú, a no ser en els seus aspectes purament sanitaris, ja que facilita recursos a gent sense possibilitat d'obtenir-los de cap altra manera. Aquesta postura "cínico-liberal"⁴ en ignorar les causes i condicionants psicosocials associats a la prostitució, difícilment pot comprendre correctament aquest fenomen, però, a més, ni tan sols es basa en premisses vertaderes, ja que és necessari dir que les persones que practiquen la prostitució ja no provenen, només, de les capes més desfavorides. Això, actualment, s'ha de matisar, donades les noves formes de prostitució que s'han anat desenvolupant darrerament, especialment a les grans ciutats i també a les zones turístiques.

La prostitució no és un delictes, ni tan sols un "delictes sense víctimes"⁵, ben al contrari, sí que hi ha víctimes: les dones que la practiquen perquè no han pogut elegir fer altra cosa⁶; les que ho han pogut elegir lliurement no són víctimes de ningú. Però la majoria de les dones no s'hi senten a gust, s'han vist forçades a entrar en el món de la prostitució per diverses circumstàncies i difícilment podran sortir-ne. En front d'aquesta situació, no ens plantejam que s'hagi de prohibir que qualsevol estableixi la relació sexual que desitgi, sempre

que no forci la voluntat d'un altre; no creim que s'hagi de prohibir l'exercici individual de la prostitució, com tampoc ho han cregut els legisladors dels altres països d'Europa. Però tampoc creim que s'hagi de legalitzar el negoci de la prostitució, convertint l'estat en evident proxeneta; ben al contrari, s'hauria de fer complir la prohibició de tot tipus de tràfic i de proxenetisme. S'hauria d'adequar la legislació a les indicacions del Parlament Europeu i de les Nacions Unides, no només al Conveni de 1949, sinó també a totes les posteriors resolucions fins al 1990, tot derogant la Llei de Perillositat i Rehabilitació Social de 1970, reformada de manera insuficient per la Llei de 26 de desembre de 1978, donat que, per exemple, en aquests moments ens trobam amb la paradoxa de què si bé la prostitució no és una figura delictiva segons el Codi Penal, les persones que l'exerciten poden ser considerades en "estat de perillositat" i susceptibles d'aplicació de mesures preventives i de seguretat.⁷

Fins i tot els acords internacionals, habitualment poc compromesos amb postures clares, han presentat des de fa temps una posició molt semblant a la que hem exposat i pot valer d'exemple el Conveni per a la repressió del tràfic de persones i de l'explotació de la prostitució aliena, adoptat per l'ONU l'any 1949, signat per 53 estats, entre ells l'espanyol⁸, que estableix clarament en els articles 1 al 6, que

a. S'ha d'evitar i perseguir qualsevol conducta que exploti o promogui la prostitució (articles 1, 2, 3 i 4).

b. No s'ha de castigar l'exercici individual de la prostitució (article 5).

c. S'ha d'evitar reglamentar la prostitució, recomanant que s'evitin les normes que obliguin a què les persones dedicades a la prostitució s'hagin de registrar, hagin de tenir un document que les identifiqui o complir qualsevol requisit que tenguin per objectiu la vigilància o notificació (article 6).

Aquesta posició, qualificada com "abolicionista"⁹, a vegades ha estat criticada per estar relacionada

amb arguments morals, però el seu desenvolupament posterior ha permès superar aquestes possibles limitacions. De fet, més recentment, el Parlament Europeu, ampliant les recomanacions de les Nacions Unides, a partir d'algunes de les propostes de la "Carta Mundial de los derechos de las prostitutas" preses en consideració en el seu primer Congrés Internacional¹⁰, va adoptar les següents recomanacions:

- Despenalitzar l'exercici d'aquesta professió.

- Garantir a les prostitutes els drets que disfruta el conjunt dels ciutadans.

- Ajudar i fomentar els grups d'autoassistència formats per prostitutes i sensibilitzar la policia i el poder judicial sobre la necessitat de millorar la protecció de les prostitutes que desitgin presentar denúncies contra els proxenetes.

El conjunt actual de recomanacions és prou consistent argumentalment i permet superar el debat sobre la legalització amb tot un conjunt de criteris i actuacions realistes i conseqüents amb les investigacions i demandes d'amplis col·lectius de dones i professionals, els quals consideren, com deia Pere Negre¹¹, que...

"Perseguir, controlar o incluso delimitar la prostitució es actuar sobre los efectos más que sobre las causas, pero sobre todo degradar al degradado, es decir, a las personas que ejercen la prostitució, nunca a las que compran o viven a expensas de ella. Y todo ello tanto por la vía imposible de la abolición como por la de la legalización (anticonstitucional, como señala Carlota Bustelo, secretaria del Instituto de la Mujer). Pero hay más: el celo de los gobernantes se reduce siempre a un control -preferentemente policial en los Estados duros, sanitario en los democráticos- que recae siempre en quienes ejercen la prostitució más marginal y popular, es decir, en quienes se ven forzadas a ejercerla de una forma menos discreta y perfumada".

En definitiva, a partir del que significa la prostitució i de les recomanacions internacionals, no es pot fonamentar una política social

coherent sobre les següents postures:

1ª LEGALITZACIÓ DE LA PROSTITUCIÓ. Es basa sobre una mistificació del que és la prostitució, valorant com a quelcom sense importància tot el que l'envolta i considerant que qualsevol altra posició només és un signe de "redentorisme". Els que mantenen aquesta posició, són partidaris de la plena legalització, assumint que el proxeneta, o el "xulo", és com un empresari, que el tràfic de dones s'ha de fer pagant. De fet, els partidaris de la legalització mai s'han posat d'acord en què legalitzarien.

2ª SANITARISME. No pretén la legalització, sinó l'establiment de controls sanitaris obligatoris. Té relació amb una consideració "sanitarista" reduïda a creure que el que ens ha de preocupar és que les prostitutes no estiguin malaltes, no per un interès sobre la seva bona salut, sinó pel possible perill de transmissió de malalties sexuals.

3ª ABOLICIONISME ORIGINARI. Parteix de la prohibició de tot el relacionat amb l'exercici de la prostitució, incloent el tràfic i proxenetisme, però també evitant el lliure exercici individual. Es basa en una consideració paternalista dirigida a "conscienciar" les dones de què han de deixar el món de la prostitució.

4ª PROHIBICIONISME. Parteix d'una consideració moralista basada en què el cos i la sexualitat són "sagrats" i per tant s'han de protegir, prohibint i seguint estrictament, és a dir, potenciant el reglamentarisme i el control policial.

Tant la legalització com les altres posicions (1ª a 4ª), varen ser clarament contestades a les Jornades de Mujer y Servicios Sociales (Madrid, 1984), organitzades per l'"Instituto de la Mujer" i que va reunir a representants de les àrees de serveis socials de les administracions central, autonòmiques i locals, encara que l'abolicionisme va ser defensat en diverses ocasions. Les conclusions rebutjaven tota forma de reglamentació legal de la prostitució i exigien una política de serveis socials més eficaç, que comptés amb recursos àgils i adequats a les necessitats del

col·lectiu de prostitutes sense discriminació.

5ª NORMALITZACIÓ. Hi ha un altra postura, ben resumida per Gina Garcies¹², seguint les darreres recomanacions internacionals abans citades i que és la que ens sembla més consistent:

" s'ha d'afrontar la situació tot respectant la decisió de les dones que, per motivacions econòmiques, socials o psicològiques, es disposen a exercir la prostitució i que aquesta activitat ha d'estar, per tant, permesa i s'han de procurar a les prostitutes totes les garanties i els serveis socials i sanitaris que hagin de menester. Però, al mateix temps, s'han de perseguir i sancionar severament els traficants, patrons o "xulos" de les prostitutes que les exploten."

Com es veu, els tres criteris fonamentals són:

- Despenalitzar l'exercici de la prostitució.

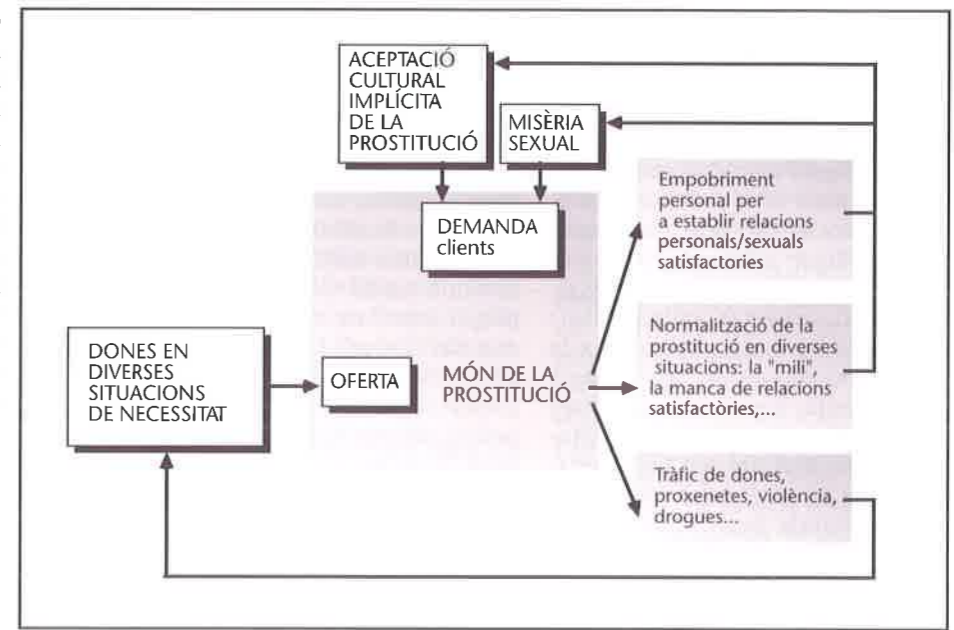
- Garantir a les prostitutes els seus drets i, en conseqüència, els serveis socials i sanitaris normalitzats, amb suport especial, per facilitar la promoció personal cap a altres activitats. El "Plan para la igualdad de oportunidades de las mujeres", de l'Instituto de la Mujer¹³ proposa:

"una atención decidida a favor de quienes ejercen la prostitució, con objeto de lograr que estas personas disfruten de condiciones de vida normales y, sobre todo, para posibilitar el libre abandono de su situación."

- Millorar la protecció de les prostitutes, seguint tot tipus de violència, explotació, proxenetisme i tràfic de persones.

Una política social orientada en aquest sentit, ha de tenir en compte els aspectes preventius, assistencials i de promoció social, aquests darrers estretament vinculats a les alternatives ocupacionals que puguin oferir a aquestes dones una possibilitat creïble per poder decidir abandonar la prostitució. Par-

tint de la base que les relacions sexuals han de ser lliures, per tenir la possibilitat d'establir voluntàriament qualsevol tipus de relació s'ha de poder disfrutar d'una educació no sexista, d'educació sexual, de serveis i ajudes socials universalitzats i suficients, ...¹⁴. Així sí que es podrà fonamentar una política social que pugui rompre el cercle sense sortida que presentam a l'esquema següent:

b. Necessitats socials i personals associades al fenomen de la prostitució

Es podrien esmentar tota una sèrie de factors i condicionants, d'origen psicològic, social i econòmic, associats a l'exercici de la prostitució:

1. Les mancances afectives i els maltractaments al llarg de la infància i l'adolescència, matrimonis fracassats i tot un seguit d'històries personals viscudes en ambients mancats d'afectivitat i amb una gran càrrega d'agressivitat.

2. El coneixement i familiaritat amb el món de la prostitució al llarg de la infància i l'adolescència. La facilitat d'entrada en aquest món, amb el que significa de disponibilitat ràpida de diners. De fet, a l'estudi d'EDIS¹⁵ realitzat a diverses ciutats de l'Estat, s'afirma que la majoria de les 207 dones menors de 35 anys estudiades creien que amb el "poder màgic" del sexe podrien tenir un futur acceptable. Això ja ha canviat de manera considerable amb la crisi

econòmica dels setanta i, posteriorment, amb la pèrdua de clients per por de la SIDA; això no obstant, continua la idealització del que es pot aconseguir amb la prostitució.

3. La manca d'una ocupació, d'oportunitats socials o d'una formació adient. En relació a l'origen social, en una enquesta realitzada per R. Canales, el 53 % de les prostitutes espanyoles havien nascut a

les zones més pobres d'Andalusia (casc vell de les ciutats, barris perifèrics degradats,...), i un 68 % no havien fet més que els estudis primaris. Segons un estudi de R. Osborne sobre 500 dones dedicades a la prostitució a Barcelona, el 66 % s'havien dedicat abans al servei domèstic¹⁶.

4. La manca de recursos afegida a càrregues familiars diverses (fills, cònjuges,...).

L'increment de la prostitució de dones casades ha estat paral·lel a l'increment de l'atur de llarga durada. Encara que no hi ha estadístiques, es pot acceptar com a relativament important el nombre de dones casades, en moltes ocasions amb fills, dedicades a la prostitució.¹⁷ És freqüent que aquestes dones hagin començat a partir de les amenaces de maltractaments o ocasionals necessitats econòmiques, per acabar instal·lant-se definitivament a l'"ofici".

En el seu estudi, A.Comas i Felipe Reyero¹⁸, diuen que l'associació de l'atur del marit i la prostitució

esporàdica, lluny del barri de residència, així com la prostitució de les dones amb nins abandonades pels seus marits, han augmentat a l'Estat espanyol.

5. La drogodependència. Un percentatge molt elevat de dones dedicades a la prostitució són drogodepenents. La prostitució, en aquests casos, es converteix en un medi per procurar-se la droga i, posteriorment, incrementar-ne l'addicció com a forma de suportar aquest tipus de vida.

A les dificultats objectives (manca de recursos, especialment) que faciliten l'entrada i permanència en el món de la prostitució, s'hi han d'associar trastorns psicològics diversos lligats a l'exercici habitual, com ara problemes d'afectivitat, depressió, ansietat, culpabilitat. Moltes de les dones dedicades a la prostitució denuncien haver sofert avortaments, haver estat sotmeses a coaccions, amenaces, maltractaments per part del seu proxeneta, la manca de plaer a les seves relacions sexuals personals, el risc constant de contagiar-se malalties de transmissió sexual (MTS) i SIDA, i sobretot, i bàsicament, la dificultat de sortir d'aquest món.

Un complex conjunt de factors tendeixen a fer molt difícil sortir de la prostitució, alguns ja esmentats, com la facilitat per obtenir diners, altres fàcils d'imaginar, com els hàbits de consum (drogues, luxes,...), els horaris especials d'aquesta activitat que limiten la capacitat d'establir altres relacions més normalitzades fora de les facilitades per la prostitució,... En alguns casos, quan la dona manté la seva dedicació a la prostitució i fa vida normal en el seu barri, amb els seus amics i veïnats, la seva autonomia real i la seva capacitat psicològica són majors; per tant, és més fàcil abandonar temporalment o definitiva la prostitució, o elegir un forma més confortable d'exercir-la. Però, habitualment, la fragilitat de la relació amb la família, els problemes per establir una relació afectiva estable, la pressió dels "xulos" i proxenetes, la manca d'alternatives, la reduïda capacita-
ció professional..., fan difícil la sortida de la prostitució o el canvi de les condicions en què es practica. De fet, moltes dones que ja no es dediquen personalment a la prosti-

tució viuen indirectament d'altres dones que la practiquen (treballant als pisos, vetllant nins de prostitutes, netejant els clubs,...).¹⁹

Aquests són els problemes més habituals associats a la prostitució, a Mallorca i a tot l'Estat espanyol, raons que confirmen la prostitució com una de les formes més comunes de VIOLÈNCIA CONTRA LES DONES.

c. Dimensions del fenomen de la prostitució a Mallorca

Si aplicam els indicadors internacionals, és relativament fàcil oferir estimacions estadístiques, més o manco fiables, sobre el nombre de dones que exerceixen la prostitució i del nombre mitjà de "clients" que tenen, i també dels diners que tot plegat significa. Segons els informes del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides i diversos estudis sociològics²⁰, la prostitució podria afectar aproximadament a un 5 % de les dones entre els 18 i els 45 anys que viuen a les grans ciutats i entre l'1,5 i el 3 % de les dones residents a zones rurals. Això ens fa pensar que el fenomen té unes dimensions prou importants com per no prestar-hi atenció.

A Mallorca es donen tots els tipus de prostitució coneguts a Europa: la prostitució "empresarial" (oferint els serveis de dones, "chicas de compañía" per a executius i empresaris en els seus viatges i congressos), la prostitució de carrer i pis més marginal, la prostitució de carrer i cotxe, la prostitució a saunes i establiments de massatges, la prostitució a domicili, el "turisme sexual" (oferit aquí a turistes externs o facilitant viatges a Tailàndia i altres llocs per als autòctons), ... Això fa que no només trobarem importants nuclis de prostitució de carrer al voltant del carrer Sindicat, sino també en un important nombre de clubs i de pisos en els que s'hi exerceix obertament la prostitució.

Referent a l'espai on se sol exercir, es poden delimitar quatre tipus prou diferenciats:

1- Els denominats "Barrios Chinos". Són zones reconegudes per tota la població de la ciutat i encara que es trobin situades a prop de

zones de gran activitat comercial i administrativa, com és el cas del de Palma (zona Sindicat), són marginals, amb escassa infraestructura i mal dotades. Freqüentment hi ha petits comerços de comestibles i al seu voltant es desenvolupa un tipus de vida pròpia d'un barri perifèric. Però el que defineix l'activitat central és la prostitució, la delinqüència i la comercialització de drogues il·legals. De fet, en el cas del barri de Palma, es tracta de la zona més degradada del centre històric on s'hi ha instal·lat població marginal a partir de la pèrdua de les ocupacions tradicionals com la gerreria, esparteria, telers, ferreries, hosteleria, tintories, carniceries, fusteries, sabateries, petis comerços etc., que es desenvolupaven des del seu origen, essent, al mateix temps, el lloc de residència dels jornalers, obrers i venedors del mercat de Ciutat. Hi havia un lligam important entre els espais destinats a habitatges i a les activitats productives dels tipus abans esmentats. La necessitat d'un espai més adient per desenvolupar aquestes funcions, juntament amb l'oferta de sol, derivada de l'enderroc de les murades a partir del Pla de l'Eixample de 1901, fa que comenci el trasllat progressiu de la seva població cap a altres barris. El Pla Alomar de 1943 fomenta el pas del "barri" del carrer Velázquez a la seva ubicació actual, potenciat, a més, per la manca d'alternatives a les antigues activitats, la qual cosa provoca el desinterès dels propietaris a realitzar inversions que permetin un manteniment o renovació dels habitatges, donant-se, de fet, una degradació cada vegada més important de les construccions. El deteriorament, pel que fa a la conservació dels edificis, és molt greu: moltíssims d'ells es troben en estat ruïnós. A finals de la dècada dels setanta apareix un nou fenomen, la droga, que esdevé un factor accelerador del degradament i que, a més, fa que la zona clarament delimitada de prostitució s'estengui pels carrers limítrofs, de manera que ja no es tracta només dels carrers més coneguts sino que s'escampa cap a la plaça de Sant Antoni. La població normalitzada té por i es comença a parlar de l'ambient conflictiu de la zona i de la inseguretad ciutadana que, evidentment, està lligada sobretot amb el fenomen de la droga ja que

el barri és un dels seus dominis. Això fa que els que tinguin l'oportunitat de sortir-ne ho facin al més aviat possible, restant-hi només el sector de població amb baixos recursos econòmics, d'elevada edat i que té un lligam sentimental amb el barri on hi ha viscut tota la vida.²¹

De fet, al barri s'hi poden distingir dues zones (la que correspon als bars de cambres o de "compañia", a prop de la porta de Sant Antoni, i la corresponent a la zona més propera a la plaça de Quadro) on hi viu població gitana incorporada recentment i que es dedica, majoritàriament, a la venda de droga. Les dues zones tenen en comú un nivell semblant de degradació i també un escàs arrelament de la població en restar molt pocs habitants autòctons o ser ancians.²² El "brut" de Palma pertany a la tipologia de barris petits amb habitatges antics i degradats al temps que sobreocupats, amb poblacions envellides, majoritàriament d'immigrants i amb nivells d'instrucció molt baixos, amb un elevat percentatge d'analfabetisme i de persones sense estudis. El perfil de la població censada ens mostra una estructura d'edat envellida (23,8 % de vells i 22,6 % de joves), amb un nivell d'ingressos baix, altes taxes d'atur, baixes taxes d'activitat i escolarització i altes proporcions de mestresses de casa, jubilats i pensionistes. També ens trobam amb un important volum de població flotant (gitanos, estrangers sense permís de residència, etc.).²³

Pel que fa a la prostitució, n'hi ha distintes formes, les més comunes són:

- Les protagonitzades per les dones ja majors que ocupen els carrers del voltant: solen mantenir relacions entre elles en el marc de petits grups.

- Les prostitutes joves que, normalment, se situen en el carrer central i solen anar soles.

- Les situades a l'interior dels bordells, regits per un proxeneta o per una dona major prostituta.

2 - Altres zones concretes de determinats barris. La prostitució no és el fonament de la seva activitat: són barris que durant el dia funcionen amb normalitat. A les grans ciutats solen ser perifèrics; a

les més petites, aquesta zona està a prop del "barri". En els dos casos no hi ha prostitució en el carrer sino a l'interior dels clubs, generalment amb espectacle. Les dones solen ser joves i ofereixen una imatge atractiva. A Palma se'n poden trobar al voltant de la plaça de les Columnes i en El Terreno (en concret al carrer Joan Miró). Aquest tipus de prostitució pot variar si desapareix el barri, produint-se prostitució de carrer on fins ara no n'hi havia.

3- Els clubs més selectes i els "top-less". En aquests casos no es pot parlar d'una zona geogràfica ja que els clubs es poden trobar agrupats o dispersos, encara que solen estar situats a zones d'esbarjo. El tipus de prostitució és més selecta, dirigida a una clientela amb bona posició econòmica i social. Les prostitutes tenen una bona imatge, són joves i un nivell cultural mitjà.

4- Per últim hi ha les agències especialitzades en "dones de compañía" que treballen per a alguns hotels o tenen una clientela pròpia, i també la prostitució que s'anuncia en els mitjans de comunicació i que ve acompanyada d'ofertes de massatge o relax.

Encara que el nombre de persones dedicades a la prostitució no fa més o manco important el tema, les dimensions ens podran facilitar la valoració del fenomen. L'estimació que podem fer actualment, a partir dels locals oberts, oferta als diaris, casos localitzats a expedients sanitaris i socials, és que hi podria haver entre dues i tres mil dones, segons les temporades, dedicades a la prostitució a Palma i voltants.

Podríem dir que en el fenomen de la prostitució de carrer, a part dels clients, dones, proxenetes i altres persones que directament o indirecta viuen de la prostitució (propietaris de clubs i bars del barri, vetlladores dels fills, ...), també hi ha altres persones implicades, especialment la gent de la barriada, els responsables de comerços, els professionals, ... i tot un seguit de persones i entitats que donen vida a un indret. En el cas de Palma, i d'altres ciutats, el fet que el nucli principal estigui al centre de la ciutat, en un barri degradat i amb carrers estrets, enre-
voltat de zones comercials molt

transitades (carrer Sindicat, sant Miquel, Plaça Major,...), facilitant l'aflluència de clients, té una importància decisiva per explicar la gran influència que pot arribar a tenir la prostitució en la configuració de la vida socio-cultural del barri. Aquesta influència es pot conèixer a partir de tipus d'ocupació del carrer, de la limitació per a altres activitats normalitzades, de la gradual expulsió dels veïnats que podrien produir "molèsties" al normal desenvolupament del "mercat", etc., però també es pot observar en el fet que els carrers dedicats a la prostitució estiguin de cada vegada més tancats, en part com a protecció per als proxenetes i màfies, però també per facilitar l'anonimat dels clients.

A part de la situació a Palma, ja molt coneguda, trobarem prostitució a tots els nuclis de població importants, essent especialment interessants els casos de Manacor, ja prou documentats i reflexats fins i tot a la premsa. En ocasions s'ha parlat d'una suposada xarxa de prostitució de la part forana, basada en el moviment de joves des de Palma als pobles per màfies, en especial des de 1985, a partir de la mort per sobredosi d'una menor que presumiblement exercia la prostitució al club "Paradise" de Manacor²⁴ i dels inicis d'una investigació policial. Recentment, al llarg de l'estiu d'aquest any, s'han tancat per ordre judicial i per facilitar la prostitució cinc locals²⁵, però encara en resten alguns altres en els que, obertament, es pot observar l'activitat dels proxenetes i de les dones "controlades" per ells.

Com ja s'ha dit, també a les zones turístiques de Mallorca hi ha prostitució, però molt més difícil de quantificar donada la seva mobilitat i els canvis d'un any a l'altre. De fet, sabem que hi ha prostitució a zones com s'Arenal, Magaluf, Cala Millor i Can Picafort i tant per actuacions policials (donada la presència de menors, el tràfic de drogues, o altres accions il·legals), per coneixement directe dels llocs de contacte o d'alguns casos, o per anuncis als diaris, es fàcilment comprovable.

La relació entre turisme i prostitució ha arribat a preocupar a autoritats estrangeres. De fet, fa uns anys fins i tot hi va haver una

investigació per part d'una associació de dones i un representant del Ministeri d'Afers Socials de Noruega, sobre l'oferta de prostitució lligada a determinades ofertes turístiques, denominant "turisme sexual" a aquesta nova forma de potenciar la prostitució.

Ara per ara, el poc que s'ha fet front d'aquest fenomen associat a problemes tan greus com els mencionats, exceptuant algunes actuacions sense prou recursos²⁶, ha estat associat a la visió dominant que es té de la prostitució, lligat a accions purament benèfiques. En realitat, no hi ha una concepció clara del que s'ha de fer, no hi ha una estratègia definida. Fins i tot no s'ha fet una investigació bàsica per a poder establir amb prou detall quina és la situació²⁷.

d. Què fer ?

El plantejament actual en relació al barri, o el "brut", se centra en les actuacions derivades del PEPRI, el qual ja ha sobrepassat el període d'al·legacions i està en fase d'aprovació provisional, a manca, només, de l'aprovació en un Plenari de l'Ajuntament de Palma. Els objectius del PEPRI són renovar l'àrea a través de la implantació d'equipaments públics, crear una nova centralitat dins del casc antic, consolidar i potenciar l'àrea comercial existent i consolidar els edificis i espais d'interès; rehabilitar els edificis existents i crear una nova edificació residencial, juntament amb la implantació d'equipaments, dotacions i espais lliures (Correus, Palau de Justícia, Poliesportiu, Centre socio-cultural, Centre juvenil, Centre de vells, articulació dels espais lliures amb l'edificació).

La Federació d'Associacions de Veïns de Palma²⁸, s'ha oposat a la modificació del Pla General per rehabilitar el barri, en considerar que les actuacions previstes són insuficients per frenar la degradació i perquè no respon al caràcter històric-artístic del conjunt. El col·lectiu fonamenta la seva negativa en un excés d'edificabilitat que, per altra part, ha de ser acurada des del punt de vista urbanístic i social. La crítica més significativa és que el plantejament fonamental del PREPI és el d'una rehabilitació urbanística que pot facilitar l'especulació donat el preu actual

del sol²⁹, però no el d'una rehabilitació social que contempli el conjunt de problemes socials del barri.³⁰ De tal manera que pot repetir-se fàcilment el resultat de la reforma de l'Olivar i Velázquez que no va aconseguir res més que un desplaçament dels problemes cap a l'actual barri.³¹

No és l'objectiu d'aquest article desenvolupar les propostes d'actuació, però creim necessari assenyalar les principals orientacions. Segons les recomanacions de l'Institut de la Dona, seguint les de Nacions Unides, s'ha de considerar el fenomen de la prostitució com un problema de primer ordre i els recursos assignats a la prevenció de la prostitució i a l'assistència per a la reinserció professional, personal i social de les dones dedicades a la prostitució, s'han de destinar a proporcionar oportunitats econòmiques, fins i tot capacitació, ocupació, etc., així com a serveis socials i sanitaris per a les dones i els seus fills. A més, es recomana que s'estableixin disposicions d'obligat compliment a tots els nivells per a contrarestar l'ús de drogues, la violència i altres situacions relacionades amb la prostitució, oferint a les dones empara legal eficaç. Però totes aquestes accions passen per l'assoliment de la universalització de prestacions socials, especialment dels salaris socials -ingressos mínims d'inserció-, i prestacions sanitàries. Són els mitjans que podrien evitar l'entrada forçada a la prostitució i, a més, en facilitarien la sortida, trencant el cercle i fent innecessària una regulació especial per col·lectius determinats, basada en una suposada "discriminació positiva" de dubtosa eficàcia a llarg termini, ja que permetran l'accés a serveis sanitaris i prestacions socials a qualsevol ciutadà.

Per acabar podríem citar una de les consideracions realitzada a la Reunió internacional d'experts sobre les causes socio-culturals de la prostitució i estratègies contra el proxenetisme i l'explotació sexual de les dones, Madrid 18-21 de març de 1986 :

"la prostitució es uno de los aspectos más graves de la discriminación respecto a las mujeres; la forma última i sistematizada de su dominación en la mayoría de las

sociedades, por lo que es necesario emprender acciones que tengan por objeto todos los aspectos de la vida social y cultural con el fin de luchar contra la discriminación y alcanzar nuevas relaciones de los sexos y una utilización de la sexualidad más conforme con un desarrollo completo de la persona basado en la educación de los sexos".³²

NOTES

Aclarariment: a les notes s'inclouen totes les referències sobre el tema que citam a l'article, siguin bibliogràfiques o de documents de treball. Hem cregut innecessari fer un apartat específic de referències, ja que les podreu trobar a qualsevol dels llibres citats, o al llibre de la Fundación Solidaridad Democrática (1988): La prostitución de las mujeres, M.-Instituto de la Mujer-Ministerio de Cultura. S'ha de tenir en compte que és difícil trobar referències d'estudis recents sobre el conjunt de l'Estat, en part per la configuració actual de l'administració, però també per les dificultats d'estudiar la prostitució derivades de les pròpies característiques del tema.

- 1 Només parlarem de la dedicació a la prostitució de dones, encara que la prostitució d'homes joves i menors és cada vegada més important.
- 2 Fent aparèixer nous tipus de "màfies", creant noves formes de "comercialització", desenvolupant el "turisme sexual", la prostitució lligada al consum de drogues,...
- 3 Un negoci per a un tercer, no necessàriament per a la dona que exerceix.
- 4 Podríem dir que és la tolerància dels qui no volen saber el que significa la prostitució. Aquesta posició liberal no té en compte la complexitat del "mercat" de la prostitució, ni les conseqüències de l'explotació d'aquest mercat. La violència, els abusos i totes les altres circumstàncies ja mencionades, són silenciades o són considerades com a "riscs de l'ofici" que han de ser assumits per la dona que l'exerceix.
- 5 Encara que sí estam d'acord amb la tesi central d'E. Lamo de Espinosa (1989), desenvolupada en el llibre Delitos sin víctima. Orden social y ambivalencia moral, M.-Alianza, consideram tot el capítol III, sobre "El vicio y la ambivalencia moral" en el que tracta de la prostitució, com a molt limitat en la seva anàlisi, massa lligada a un plantejament funcionalista que no li permet més que consideracions sobre les funcions socials de la prostitució.
- 6 És especialment interessant el llibre de Kathleen Barry (1987): Esclavitud sexual de la mujer, B.-La Sol, Edicions de les dones. K. Barry ha dedicat una part con-

siderable del seu treball a investigar, conèixer i denunciar la situació de milions de dones prostitutes del món. La seva conclusió és prou clara: les dones són les víctimes, les principals víctimes de la prostitució.

- 7 Per informar-se d'aquests convenis i recomanacions es pot consultar el llibre de Montserrat Fernández Loaysa (1986): Convenios Internacionales suscritos por España que afectan a las mujeres, M.-Ministerio de Cultura-Instituto de la Mujer.
- 8 L'adhesió és del 18 de juny de 1962 i amb efecte a partir del 16 de setembre de 1962 (BOE 25-9-1962).
- 9 Raquel Osborne "Feminismo y prostitución: Buenas intenciones y malas comprensiones", a Sistema nº 74, 1986.
- 10 Primer Congrés Internacional de dones prostitutes, Amsterdam, 1985. Les recomanacions del Parlament Europeu es varen fer a les sessions de l'1 al 4 d'octubre de 1986 a Brussel·les.
- 11 En el seu article "A propósito de la legalización de la prostitución", publicat a El País els dies 11 i 12 d'abril de 1985. Pere Negre és un sociòleg que ha estudiat aquest tema en profunditat, destacant el seu estudi d'històries de vida de dones dedicades a la prostitució de Barcelona.
- 12 Veure les pàgines 44 i 45 del treball de Gina Garcies (1987): Les mallorquines d'avui, Palma-Consell Insular de Mallorca.
- 13 Ministerio de Asuntos Sociales-Instituto de la Mujer (1988): Plan para la igualdad de oportunidades de las mujeres, M. per al període 1988-90.
- 14 Tal com queda reflexat en els articles 16 i següents del esmentat Conveni de l'ONU.
- 15 EDIS (1974): Estudio sociológico sobre la prostitución, M.-Popular.
- 16 Per als estudis de R. Canales i de R. Osborne veure la revista Mujeres, nº 5-1985.
- 17 Segons un estudi de M. Rodríguez Marin, "Estudio Psicológico sobre Prosti-

tución", pp.65-72 de Causas de la prostitución y estrategias contra el proxenetismo, Ministerio de Cultura. M-1988, un 12 % de les dones dedicades a la prostitució havien estat induïdes pels seus marits.

- 18 A.Comas i F. Reyero (1985): "Atención social y sanitaria a las personas relacionadas con la prostitución femenina en Madrid", pp. 61 a 77 del llibre de l'Instituto Regional d'Estudios (1985): Marginalización social. M.-Consejería de Salud y Bienestar Social-Comunidad de Madrid. Veure pàgina 71.
- 19 L'estudi fet per Apellaniz, Martin-Pascual, Barranquero i Goiriena de Gandarias (1985): "Encuesta socio-sanitaria en un colectivo de prostitutas", pp. 587 a 629, de la Revista de Sanidad e Higiene Pública, nº 59, va trobar dones dedicades a la prostitució fins als 70 anys (pàg. 596).
- 20 Estudis sobre dades sanitàries, policials i enquestes/entrevistes directes realitzades a diversos indrets de l'Estat espanyol, però especialment a Barcelona i Madrid. Cal recordar que quan es varen fer mobilitzacions massives de prostitutes a França i Itàlia, les dades superaven les estimacions fetes amb els indicadors del Consell Econòmic i Social de Nacions Unides, calculant en quasi un milió de dones a Itàlia, entre les que s'hi dedicaven exclusivament i les que exercien periòdicament només per "completar ingressos". Segons un informe de 1985, a l'Estat espanyol hi havia unes 400.000 dones dedicades a la prostitució, sense incloure la prostitució de luxe. Veure la revista Mujeres, nº 5-1985.
- 21 Veure: varis autors, "Ciutat vella: l'hora decisiva" Barcelona. Metròpolis Mediterrània. Quadern Central núm. 18. Ajuntament de Barcelona. Març 1991. Aquest article fa referència al cas de Barcelona, però aquest procés es dona de forma semblant a tots els centres històrics de les ciutats mediterrànies.
- 22 Veure: Revisión del Plan General de Ordenación Urbana.
- 23 Veure: Dades del PEPRI (Plan Especial de Protección y Reforma Interior de Sindicato), Memòria d'Informació. Ajuntament de Palma, Palma-1990.
- 24 Lloc prou conegut per la seva "oferta de dones"
- 25 Els locals tancats són: "Es refugi", "Doria", "Villa miel", "Berlín" i el ja dit "Paradise".
- 26 Encara que des de fa temps s'han donat diverses accions desenvolupades per persones lligades a la Delegació Diocesana d'Acció Social i algunes accions de tractament de casos individuals i/o familiars des de les Unitats de Treball Social dels pobles, els Centres de Serveis

Socials de l'Ajuntament de Palma, els Equips Psicopedagògics del MEC, ...

- 27 El darrer estudi va ser realitzat pel Grup d'Estudis Socials i Medi Ambientals, l'any 1989, com a Informe tècnic per a la creació de l'Institut Balear de la Dona, encarregat per la Conselleria de Cultura de la CAIB. Però al mateix estudi s'esmenta la manca d'investigació sobre la prostitució i la recomanació de l'ONU de disposar d'una sèrie d'estudis bàsics, entre els quals es citen: "la prostitució infantil, els mecanismes socio-culturals de la violència sexual i la prostitució, i la prostitució d'emigrants".
- 28 Diari de Mallorca, 12 de desembre de 1988.
- 29 El preu actual per metre quadrat està valorat per Hisenda en poc més de 4.500 pts, essent el valor cadastral aproximat del conjunt d'habitatges del barri "xino" de 288 milions. Tot això suposa indemnitzacions molt baixes i una possibilitat d'especulació brutal. Per tenir una idea del que representa, cal recordar que el valor per metre quadrat de 31 de Desembre és de 12.000 pts, i el de Son Banya de 5.000 pts. Veure El Dia 16 de Balears de 10 de desembre de 1988.
- 30 L'anterior batle, Ramon Aguiló, va fer unes desafortunades declaracions en les que deia que "la iniciativa municipal de canviar la imatge del barri xinès es purament urbanística, con el objetivo de revalorizar la zona más degradada de la ciudad" A més, va dir que "es misión de la Delegación del Gobierno Central erradicar los problemas sociales que padece la barriada y no del Ayuntamiento de Palma". Veure el diari Baleares de 17 de agost de 1988.
- 31 En aquest sentit Fco. José Parada Vázquez, advocat i secretari General de la Càmara Oficial de la Propiedad Urbana, es mostrava partidari d'aquest resultat, plantejant una "regulación y ordenación de las actividades vinculadas a la prostitución (...), la solución sería sacar los burdeles del casco antiguo o zonas habitadas de la ciudad y concentrarlos en áreas especiales y aisladas de viviendas o colegios". Diario de Mallorca del 9 de maig de 1991.
- 32 Pàg.15 de Causas de la prostitución y estrategias contra el proxenetismo, Ministerio de Cultura. M-1988.